

MOBILITATEA FORȚEI DE MUNCĂ ÎN REGIUNEA SUD-VEST OLTENIA ÎN PERIOADA 2010 – 2014: IMPLICAȚII ÎN STRUCTURA SOCIALĂ A JUDEȚULUI DOLJ

Mihaela CEANĂ*

Abstract: Labour mobility in South-West Oltenia depends largely on government policies relating to national economic development and consequently to South West Oltenia's development. The transition to a market economy resulted in fewer employees together with the reduction of the number of economic units following privatization, and the exodus abroad of those who are looking for a better standard of living.

Keywords: labour mobility, social protection, reform, crisis.

Pentru România Socialistă, suveranitatea economiei românești a constituit un suport al propagandei comuniste. Dezvoltarea agriculturii precum și industrializarea a depins de decizia factorului politic, Partidul Comunist. În epocile Gheorghe Gheorghiu Dej și Nicolae Ceaușescu, au fost puse în funcțiune „mii de capacități de producție, sute de întreprinderi, uzine, fabrici”, România *devenind o țară agrară a liniei industriale*¹.

Dezvoltarea extensivă a industriei, controlul riguros al mecanismelor financiar economice de către putere, a dus la o *criză organică de sistem*². Urmările negative ale acestei realități au fost resimțite individual și colectiv și, în mobilitatea, calitatea și cantitatea forței de muncă. După anul 1989, marea majoritate a unităților economice cu încadrări substanțiale de forță de muncă au fost considerate „ca depășite, ca balast, ca fier vechi”.

Primele două decenii postdecembriste au fost marcate de dispariția, diminuarea potențialului economic a multor unități, prin privatizare prin diferite metode, caracteristice economiei de piață.

Unitățile care mai funcționează în spectrul economic sunt în cea mai mare parte privatizate în proprietatea firmelor din alte țări sau în proprietatea micilor întreprinzători indigeni (agricultori, comercianți, patroni de mici ateliere).

* Doctorand, Universitatea din Craiova, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Școala Doctorală de Științe Umane.

¹ Academia Română, *Istoria Românilor*, volumul X, Editura Enciclopedică, București, 2013, p. 544.

² *Ibidem*.

Statisticile oficiale arată în prezent, la nivel național, dar și în Regiunea Sud-Vest Oltenia, că nu mai există o industrie proprie, o proprietate asupra pământului în exclusivitate românească, 45% din nevoile alimentare ale populației sunt acoperite în prezent din import³.

Fără industrie, fără ateliere și unități de producție, fără un sistem bancar propriu, fără o agricultură de randament, etc., piața forței de muncă, în zona regiunii Sud-Vest Oltenia, s-a restrâns considerabil.

O radiografie generală a mobilității forței de muncă în regiune poate fi explicată prin existența sau inexistența unităților economice, comerciale etc.

În județul Dolj, în trecut, principalele unități economice aparțineau ramurilor de vârf ale economiei țării. Întreprinderea Electroputere Craiova (înființată în anul 1949), unitate producătoare de utilaj electrotehnic (motoare electrice, transformatoare de forță, aparataj electric de înaltă tensiune și electrovehicule), locomotiva Diesel electrică, de autotransformatoare performanțe etc, cu laboratoare și un centru de cercetare recunoscut, avea în anul 1990 - 13416 angajați⁴.

Combinatul Chimic Ișalnița, unitate de interes național (în anul 1965, prima unitate fabrica de amoniac, intră în producție), producătoare de uree, catalizatori organici, butanol, acid acetic, acetat de vinil, acetilenă, metanol și alte îngrășăminte, exportatoare în numeroase țări, avea, în ianuarie 1990, 10 163 de angajați.

În același an, întreprinderea de tractoare și mașini agricole, producătoare de tractoare cu diverse întrebuințări și alte mașini agricole, avea 4963 de angajați.

La aceste mari unități se adaugă Întreprinderea de transformatoare și motoare electrice din Filași – cu peste 2000 de angajați, Întreprinderea de Confecții Craiova – cu peste 7800 de lecrători, Trustul de Construcții Industriale – cu peste 800 de lucrători, Trustul de Construcții și Îmbunătățiri Funciare – cu peste 400 de lucrători, Întreprinderea de Construcții și Căi Ferate – cu peste 1800 de lucrători, Întreprinderea de Utilaje Grele – cu peste 5000 de lucrători, OLCIT – cu peste 7000 de lucrători, Fabrica de Avioane Craiova – cu peste 5000 de lucrători, Fabrica de bere – cu peste 1000 de lucrători, Fabrica de Zahăr Podari – cu peste 1000 de lucrători, etc. La forța de muncă angajată în unitățile industriale se adăugau lucrătorii din comerț, funcționarii din administrație, bănci și instituții de cultură, învățământ, sănătate precum și cei din structurile SMT-urilor, întreprinderilor agricole de stat, partea tehnică a CAP-urilor și CUASC-urilor etc., astfel că, la nivelul județului Dolj, în anul 1990, existau peste 180.000 de salariați în unitățile socialiste și cooperatiste⁵.

În județul Mehedinți, la începutul deceniului X al secolului trecut, existau importante unități, și anume:

³ *Ibidem*, p. 553.

⁴ Vezi Avram Cezar, Ciobotea Dinica, Osiaș Vladimир, *Dicționarul Istoric al locuitorilor din județul Dolj. Craiova*. Editura Alma, Craiova, 2005, p. 121.

⁵ Date culese din arhivele instituțiilor menționate; Direcția de Statistică Dolj, *Anuarul Statistic al Județului Dolj 1992*, pp. 13-21.

– Unități industriale, aparținând industriei de construcții de mașini și prelucrare de metale: Întreprinderea de Construcții Navale și Prelucrare la Cald (cca. 2800 de salariați), Întreprinderea de Vagoane (cca. 600 de salariați), Întreprinderea Mecanică Drobeta-Turnu Severin (cca. 700 de salariați), Șantierul Naval Orșova (cca. 900 de salariați), Întreprinderea de Armături Industriale din Oțel Strehaia (cca. 200 de salariați), Întreprinderea Minieră Orșova (cca. 1500 de salariați), Întreprinderea Forestieră Turnu Severin (cca. 800 de salariați), Fabrica de Drojdie Furajeră (cca. 250 de salariați), Combinatul de Celuloza și Hârtie Drobeta-Turnu Severin (cca. 950 de salariați), Fabrica de Căramidă Strehaia (cca. 120 de salariați), Fabrica de Cahle Corcova (cca. 80 de salariați), Fabrica de Căramidă Hinova (cca. 70 de salariați), Întreprinderea de Beton Armat Turnu Severin (cca. 110 de salariați), Întreprinderea de Marmură Văranic (cca. 60 de salariați), Întreprinderea de Confecții Porțile de Fier (cca. 2870 de salariați), Întreprinderea Textilă Cazanele Orșova (cu peste 1300 de salariați);

– Unități aparținând industriei alimentare (cu peste 4000 de salariați) precum: Întreprinderea de Spirt și Bere, Întreprinderea de Industrializare a cărnii, Întreprinderea de Industrializare a laptelui etc.;

– Întreprinderi aparținând industriei morăritului cu cca. 1000 de lucrători etc.

În anul 1991, numai personalul muncitor din industrie se ridica la peste 46 000 de lucrători. La aceștia, se adăugau funcționarii din administrație, bănci, hidrocentrale, instituții de cultură, sănătate, învățământ, agricultură etc., ajungându-se la cca. 83 000 de salariați⁶.

În județul Vâlcea, industrializarea a fost evidențiată de construirea unei centrale hidroelectrice (cca. 80 de angajați), Combinatul Chimic Govora (cca. 7000 de angajați), Întreprinderea de Echipament Hidraulic (cca. 280 de angajați), Fabrica de Ață (cca. 160 de angajați), Fabrica de Neșesute (cca. 90 de angajați), Întreprinderea de Prelucrare a Lemnului Brezoi (cca. 180 de angajați), Întreprinderea de Anvelope Drăgășani (cca. 230 de angajați), Fabrica de Jante Auto Drăgășani (cca. 270 de angajați), Fabrica de Talpă și Încălțăminte de Cauciuc Drăgășani (cca. 120 de angajați)⁷. La aceștia se adaugă angajații din învățământ, sănătate, turism, unitățile meșteșugărești cooperatiste, funcționarii din administrație etc.

În județul Gorj, în anul 1991, industria petrolului, industria cărbunelui, industria materialelor de construcții, industria construcțiilor de mașini și prelucrarea metalelor erau reprezentate printr-o serie de unități de rang național, care însumau cca. 80.000 de angajați. La acestea se adăugau alte câteva mii de angajați în

⁶ Direcția de Statistică Vâlcea, *Anuarul Județului Mehedinți pe anul 1992*. Vezi și Avram Cezar, Ciobotea Dinica, Osiac Vladimir (coordonatori), *Dicționarul Istoric al localităților din Vâlcea. Orașe*, Editura Alma, Craiova, 2013.

⁷ Direcția de Statistică Vâlcea, *Anuarul Statistic al Județului Vâlcea din anul 1992*. Vezi și Avram Cezar, Ciobotea Dinica, Osiac Vladimir (coordonatori), *Dicționarul Istoric al localităților din Vâlcea. Orașe*, Craiova, Editura Alma, 2013.

industria alimentară, în industria confecțiilor, în sănătate, învățământ și în administrația publică⁸.

În județul Olt, la nivelul anului 1991, se găseau importante unități industriale, localizate în principal în Slatina (Uzina de Aluminiu ALRO cu cca. 4.000 de salariați – intrată în funcțiune în anul 1965, Întreprinderea de Produse Cărbunoase cu cca. 1200 de salariați, Întreprinderea de Morărit și Panificație cu cca. 600 de salariați, Fabrica Mixta de Industrie Locală Oltul cu cca. 916 salariați), dar și în Caracal (Întreprinderea de anvelope Caracal, cu 3.100 de salariați, Întreprinderea de Exploatare și Comercializare a Lemnului cu cca. 670 de salariați, Fabrica de Conserve cu cca. 1.200 de salariați, etc.), Balș (Întreprinderea de Osii și Boghiuri cu cca. 4.500 de angajați, Întreprinderea Jiul, cu cca. 600 salariați, Uzina de Fabricații, Reparații și Montaj în Agricultură cu cca 500 de salariați, etc.) și Corabia (Întreprinderea de Industrializare a Sfeclei de Zahăr cu peste 230 de salariați, Fabrica de Mobilă din Corabia cu peste 180 de salariați, Întreprinderea de Zahăr cu peste 100 angajați, Tăbăcăria cu peste 60 de salariați, Fabrica de Brânzeturi cu peste 60 de salariați). La aceștia se adaugă funcționarii din sănătate, învățământ, administrație, cooperații, etc, ajungându-se la peste 80.000 de salariați⁹.

Având în vedere existența acestor zeci de mii de locuri de muncă, mobilitatea forței de muncă s-a evidențiat și prin dezvoltarea urbanistică a orașelor, capitală de județ, dar și a altor orașe, precum Drăgășani, Govora, Călimănești, Olănești, Orșova, Caracal, Corabia, Băilești, Filiași etc.

În perioada postdecembristă, accentul punându-se pe privatizarea întreprinderilor economice, atât structura, cât și mobilitatea forței de muncă au suferit modificări de substanță. Paralel cu privatizarea întreprinderilor, trecerea în proprietate individuală a terenurilor agricole și cu apariția unor unități comerciale noi, are loc o restructurare-reorganizare a unităților economice din zonă, o reorientare a politicilor guvernelor care au condus România, în perioada celor două decenii.

Un rol din ce în ce mai important îl dețin și Consiliile Județene, cele Municipale, precum și reprezentanții Ministerelor în Regiunea Sud-Vest Oltenia.

Programul de re tehnologizare și de modernizare a structurilor administrative, a programului de învățământ, a sistemului sanitar, precum și a găsirii unor alte priorități de dezvoltare economică, au adus modificări, nu numai în quantumul producției, cât și în mobilitatea forței de muncă.

Din cauza restructurării economice, forța de muncă a fost nevoită să înceapă un lung proces de recalificare, dar și de migrație în afara zonei și chiar în afara granițelor țării.

⁸ Direcția de Statistică Vâlcea, *Anuarul....* Vezi și Avram Cezar, Ciubotea Dinica, Osiac Vladimir (coordonatori), *Dicționarul Istoric al localităților din Județul Gorj. Orașe*, Craiova, Editura Aius, 2012

⁹ Avram Cezar, Ciubotea Dinica, Osiac Vladimir (coordonatori), *Dicționarul Istoric al localităților din Județul Olt. Orașe*, Craiova, Editura Alma, 2006.

Remarcăm forțele motrice ale schimbării pe piața forței de muncă. Acestea sunt evidențiate, în prezent, prin liberalizarea cererii, liberalizarea prețurilor și salariilor, precum și stabilizarea macroeconomică¹⁰.

Aceste schimbări au creat în anii de tranziție și, probabil, vor mai crea și în viitor, atât noi stimulente, cât și noi constrângeri, față de care forța de muncă se ajustează cu viteze diferite. Presiunile inflaționiste, creșterea bruscă a prețurilor, existența economiei subterane necesită o nouă ajustare a cererii și ofertei, într-un mediu în care nu mai există sistemul planificat. Reducerea activității unor importante unități economice a perturbat mobilitatea forței de muncă de la sat la oraș și au accentuat exodul în afara țării, datorită, în primul rând, a șomajului.

Criza existentă în cadrul Uniunii Europene și nu numai a afectat și regiunea Sud-Vest Oltenia, zonă în care investițiile s-au micșorat¹¹.

În evoluția politicii Uniunii Europene privind ocuparea forței de muncă și combaterea șomajului, un rol important l-a avut Agenda pentru dezvoltare socială, adoptată de Consiliul European de la Lisabona, în anul 2000. Strategia Lisabona a lansat obiective „ambicioase pe plan social, care la început au părut utopice, chiar dacă nu se anticipa criza economică globală, care a urmat după un deceniu”¹².

Conform Agendei, se anticipa atingerea unui nivel mediu de ocupare a forței de muncă de 70%, până în anul 2010. Dintre acestea, un procent de 60% se preconiza să fie reprezentat de locurile de muncă pentru femei.

Desigur, locurile de muncă trebuiau să fie adaptate la nevoile economice, populația aptă de muncă trebuind să se angajeze și nu să caute refugiu în formele artificiale de asistență socială, de pensionare anticipată sau de o obținere a ajutorului de șomaj¹³.

Au urmat și alte decizii și hotărâri ale unor Summit-uri (Bruxelles) sau rapoarte ale Comisiei de Dezvoltare și Consiliului European din perioada 2004-2009, care au identificat, printre altele, o serie de puncte sensibile ale pieței muncii:

- Nivelurile salariilor minime depășeau productivitatea muncii;
- Nivel scăzut de participare la programele de instruire și perfecționare, integrare slabă a grupurilor sociale dezavantajate (în special etnia rromă) etc.

În toamna anului 2010, s-a trecut la stabilirea obiectivelor naționale și la elaborarea unor strategii naționale de punere în aplicare a deciziilor comisiei și a altor foruri ale Uniunii Europene. Printre obiectivele naționale pentru Strategia Europa 2020, enumerăm: identificarea surselor regenerabile de energie, reducerea sărăciei, stoparea părăsirii timpurii a școlii, diversificarea și aplicativitatea învățământului superior etc.¹⁴.

¹⁰ Vezi Gheorghe Pârvu, *Macroeconomie*, Craiova, Editura Universitaria, 2012, pp. 98-113.

¹¹ Vezi Idem, *Politicile Uniunii Europene*, Craiova, Editura Universitaria, 2010.

¹² Roxana Radu, Cezar Avram, *Politica Socială Românească între tranziție, reformă și criză*, Craiova, Editura Aius, 2011, p. 189.

¹³ Vezi Andrei Popescu, *Preocupări Sociale Actuale ale Uniunii Europene* în „Revista română de Dreptul Muncii”, Nr. 2/2004, pp. 17-19.

¹⁴ Vezi Guvernul României, *Programul Național de Reformă 2011-2013*, București, 2011, pp. 4-5.

Programul Național de Reformă 2011-2013 a constituit platforma cadru pentru definirea și aplicarea politicilor de dezvoltare economică a României, în concordanță cu politicile Uniunii Europene, „având ca priorități realizarea unei economii inteligente, durabile și favorabile, incluziunii, cu niveluri ridicate de ocupare a forței de muncă, productivitate și de coeziune socială”¹⁵.

În domeniul ocupării forței de muncă, în conformitate cu obiectivele prevăzute în Strategia Europa 2020, Pactul Euro+ și Acordul Preventiv cu Comisia Europeană și Fondul Monetar Internațional, Strategia Economică Națională cu aplicabilitate și în Regiunea Sud-Vest Oltenia vizează următoarele:

- Cadrul unitar de salarizare;
- Implementarea noului Cod al Muncii;
- Corelarea sistemului educațional cu necesitățile pieței muncii;
- Reforma sistemului de asistență socială;
- Sistem unitar de pensii publice;
- Cadru legislativ pentru asistență socială;
- Legislație privind indemnizația pentru creșterea copilului etc.¹⁶.

Conform Programului de convergență 2011-2014, așteptările autorităților sunt:

Tabel 1

Forța de Muncă

	2010	2011	2012	2013	2014
Rata de ocupare a populației de 20-64 ani – %	63,3	63,9	64,3	64,7	65,5
–bărbați	70,8	71,6	72,0	72,4	73,1
–femei	55,9	56,1	56,5	57,0	57,8
Rata șomajului (conf. BIM)%	7,3	6,4	6,2	6,0	5,8

Sursa: Comisia Națională de Prognoză

Așteptările guvernanților României cuprind și diminuarea ratei șomajului, procentaj în creștere din bugetul național pentru investiții și creșterea locurilor de muncă și, nu în ultimul rând, cointeresarea materială a salariaților, primării salariale și reducere a inflației.

Evoluția economiei românești, în cadrul modelului de piață, necesită strategii și politici adoptate pe bază consensuală și aplicate consecvent¹⁷.

Analizând prezentul dezvoltării economiei în Regiunea Sud-Vest Oltenia, observăm dispariția unor unitați industriale importante la nivel național, dar și la

¹⁵ Roxana Radu, Cezar Avram, *op. cit.*, p. 99.

¹⁶ Guvernul României, *Programul de Convergență 2011-2014*, București, 2011, pp. 3-4.

¹⁷ Vezi Cosmin Fratoștițeanu, *România în cadrul politicii economice globale*, Craiova, Editura Universitaria, 2003, pp. 97-99.

nivel internațional (numai Combinatul Chimic Ișalnița avea relații, în anul 1989, cu 45 de țări, iar Electroputere Craiova, cu 27 de țări).

În prezent, în municipiul Craiova, avem Fabrica de Automobile Ford Craiova (cu 7.000 lucrători), Electroputere Craiova (cu 700 angajați), Popeci – fosta Întreprindere de Utilaje Grele (1.000 de salariați), Avioane Craiova (600 de salariați) și alte câteva unitați private sau cu capital minoritar de stat, cu un număr restrâns de locuri de muncă¹⁸.

În Râmnicu Vâlcea postdecembrist a avut loc un proces amplu de privatizare a întreprinderilor economice, care au afectat întreprinderi precum: Barreo, Zimbrul, Comtrans, Râmnicu Vâlcea, Construcții Căi Ferate Râmnicu Vâlcea, Comercial Râmnicu Vâlcea etc.

În urma crizei din anul 2012, marea companie numită Oltchim, precum și Uzina de Sodă Govora și-au restrâns activitatea și implicit numărul angajaților. Firme precum Vilmar, Uzina Mecanică Râmnicu Vâlcea, Boromir, Conservil Râureni, Favil, Minet, etc.¹⁹.

În Slatina prezentului, Întreprinderea de Aluminiu se detașează de celelalte unitați economice. La nivelul anului 2005, numărul agenților economici înmatriculați în Registrul Comerțului era de 1.303 persoane fizice. În anul 2010, orașul Slatina cuprindea trei zone industriale: zona nord-est Gară – cu industria de aluminiu, zona industrială Sud Dragănești – Olt – cu Combinatul de prelucrare a aluminiului și zona industrială nord-vest Tudor Vladimirescu-Striharet, cu mai multe unitați de prestări servicii, unitați de construcții și de transport rutier.

În anul 2012, aceste zone industriale concentrau 49 de companii ale industriei, printre care: ALRO S.A. Slatina, S.C. Artrom S.A. (țevi de oțel), S.C. Aluta, S.C. Oltina S.A. etc. Numărul lucrătorilor din unitățile economice slătinene se ridică, în anul 2012, la 4.973 de salariați, ceea ce reprezenta o treime din lucrătorii angajați în unitățile economice existente în anul 1989²⁰.

În județele Regiunii Sud-Vest Oltenia, agricultura în cele două decenii postdecembriste a înregistrat o scădere a producției vegetale, a efectivelor de animale și a reducerii substanțiale a pepinierelor și livezilor de pomi fructiferi. Populația angajată în agricultură a suportat modificări structurale precum: forța de muncă redusă și îmbătrânita, forța de muncă specializată diminuată considerabil, nivel de trai scăzut.

Luând în considerare cele analizate mai sus, observăm că, deși formarea profesională se număra printre cele mai dinamice domenii ale dreptului comunitar, nu a atins obiectivul propus în fiecare an de către guvernarea noastră. Este necesar ca formarea profesională să țină cont de cerințele pieței și de faptul că probabilitatea de angajare devine mare atunci când nivelul educațional este mare.

¹⁸ Direcția de Statistică Dolj, *Anuarul Statistic al Județului Dolj pe anul 2013*, Craiova, 2014, date computerizate.

¹⁹ Vezi *Enciclopedia Județului Vâlcea*, vol. II, Editura Fortuna, Râmnicu-Vâlcea, p. 79.

²⁰ Vezi Avram Cezar, Ciobotea Dinica, Osiac Vladimir (coordonatori), *Dicționarul Istoric al localităților din Județul Olt. Orașe*, pp. 30-31.

Universitățile de stat și particulare din Craiova, Tg. Jiu, Râmnicu Vâlcea nu și-au adaptat încă programele de școlarizare cerințelor pieței de muncă. Se pare că programele de învățământ nu sunt în concordanță cu modificările tehnologice, cu previziunile statistice din domeniul economiei²¹.

Un obiectiv important în politicile forței de muncă din Regiunea Sud-Vest Oltenia trebuie să fie situația socială actuală. Îmbătrânirea populației, a lucrătorilor în special, șomajul în rândul tinerilor, șomajul de lungă durată, repartizarea veniturilor, gradul de ocupare în muncă a femeilor, salarizarea bărbaților și femeilor, speranța de viață, tendințele demografice, etc. sunt încă probleme nesoluționate.

Una din constrângerile mobilității interne a forței de muncă o constituie și exodul peste granițele țării a lucrătorilor specializați în domenii importante de activități economice, sănătate, învățământ, etc., pe lângă restructurarea unităților economice și din alte domenii, în vederea integrării depline a României în Uniunea Europeană.

Angajarea cetățenilor rromi în străinătate a determinat și determină protecția cetățenilor rromi care lucrează în țările Uniunii Europene, dar și o legislație adecvată în vederea creării unor noi locuri de muncă pe teritoriul național, precum și o bună cointeresare în vederea îmbunătățirii condițiilor de muncă și de viață. Totodată, serviciile de asistență socială, cele de îngrijire social-medicală trebuie avute în vedere de către guvernanți, deși transferurile financiare (ajutoare sociale, alocații familiale, indemnizații, etc.) denotă eforturi bugetare substanțiale.

Politica privind prevenirea și combaterea discriminării, precum și politica privind angajarea forței de muncă și protecția drepturilor salariaților sunt determinante în perfecționarea, mobilitatea și creșterea numerică a forței de muncă.

²¹ Vezi Cezar Avram, Parmena Popescu, Roxana Radu, *Politici Sociale*, Vol. II, Editura Alma, Craiova, 2011, pp. 176-180.